

Improvement of assessment methods

Shakhribonu RAKHIMOVA¹

Uzbek State University of World Languages

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021
Received in revised form
28 February 2022
Accepted 20 March 2022
Available online
15 April 2022

Keywords:

innovation development,
human potential,
qualified specialist,
higher education,
quality of education,
rating system.

ABSTRACT

The article analyzes the methodological criteria for admission of students in the higher education system to ensure the quality of education in higher education. There is also a focus on improving the process of assessing students' knowledge in higher education.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss3/S-pp469-472>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Baholash metodlarini takomillashtirish

Kalit so'zlar:

innovatsion rivojlanish,
inson salohiyati,
malakali mutaxassis,
oliy ta'lim,
ta'lim sifati,
tizimi,
reyting.

ANNOTATSIYA

Maqolada oliy ta'lim tizimida talabalarni qabul qilish uslubi mezonlari, oliy ta'limda ta'lim sifatini ta'minlash masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, oliy ta'limda talabalar bilimni baholash jarayonini takomillashtirish masalalariga e'tibor qaratilgan.

Совершенствование методов оценок

Ключевые слова:

инновационное развитие,
человеческий потенциал,
квалифицированный
специалист,
высшее образование,
качество образования,
рейтинговая система.

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются методические критерии приема студентов в систему высшего образования для обеспечения качества образования в высшей школе. Особое внимание уделяется совершенствованию процесса оценивания знаний студентов в высших учебных заведениях.

¹ Lector at the Department of Theory and Practice of Arabic Translation At the faculty of Translation at the Uzbek State University of World Languages. Tashkent, Uzbekistan.

Har qanday davlatning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun oliy ta'lim sifati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Mamlakatning oliy ta'lim sifati bilan belgilanadigan intellektual salohiyat darajasi jamiyat farovonligining eng muhim omiliga aylanadi.

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimining rivojlanishi tahlili uning jahon ta'lim makoniga integratsiyalashuvining barqaror tendensiyasi mavjudligini ko'rsatadi. Bu holat universitetlar tomonidan ta'lim xizmatlari sifatini jahon standartlari darajasida ta'minlashni va shunga mos ravishda milliy ta'lim makonida mavjud bo'lgan tashqi nazorat va baholash tartiblarini ushbu standartlarga moslashtirishni nazarda tutadi.

O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov ta'biri bilan aytganda, "Inson salohiyati eng faol, eng bunyodkor omil bo'lib, u mamlakatning islohotlar va tub o'zgarishlar yo'lidan tinimsiz ilgarilab borishini ta'minlab beradi. Bu omilning kuchi va ta'siri, eng avvalo, yuksak ma'naviyat bilan, jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish darajasi bilan belgilanadi. U aholining bilimdonlik darajasi, ish bilan bandlikning professional malaka tuzilmasi va boshqa ko'pgina shart-sharoitlar orqali shakllanadi" [1].

Hozirgi vaqtda universitetlarning ta'lim faoliyati sifatini davlat darajasida ta'minlash tizimi ko'p bosqichli, markazlashtirilgan xarakterga ega va baholash va nazorat qilish tartib-qoidalarining idoraviy bo'ysunishi, oliy ta'lim tizimida ularning to'liq ta'minlanishiga imkon bermaydigan asosiy vazifa universitetlarni o'z ta'lim xizmatlari sifatini oshirishga rag'batlantirishdan iborat, ularning mazmunini takrorlash va mavjud muammolarni hal qilishga aniq e'tibor qaratish bilan tavsiflanadi [3].

Odatdagi texnologiyalar moslashuvchan ishlab chiqarish majmualari, roboto-texnika, kompyuter texnikasi va zamonaviy aloqa vositalariga bog'liq bo'lgan ilm ishlab chiqarish, innovatsion faoliyatga o'z o'rnini bo'shatib bermokda. Bu sohalarning kengayishi tashkilot va korxonalarda xodimlar sonining qisqarishi, yuqori malakali rahbar va kadrlarga talabning ortishiga sabab bo'lmoqda. Bir ishchi tomonidan harakatga keltiriladigan kapitalning qiymat hajmi oshib borayotganligi kuzatilmoqda. Ish joyidagi vakolatning oshib borayotganligi, ishlab chiqarish jarayonining nazorati ishchi tomonidan amalga oshirilayotganligi – zamonaviy tashkilotlarning xususiyatidir. Bu jarayon tashkilot, umuman, jamiyatda inson salohiyatini muttasil rivojlantirib borishni taqozo etadi.

Masalan, ta'lim sifati Yevropa oliy ta'lim tizimini shakllantirish uchun shakllantirilgan Boloniya deklaratsiyasining oltita asosiy tamoyillaridan biri hisoblanadi, shuni ko'rib chiqamiz:

- ikki bosqichli oliy ta'limni joriy etish;
- kreditlar (kredit birliklari) tizimini joriy etish;
- ta'lim sifatini ta'minlash;
- talabalar va o'qituvchilarning harakatchanligini kengaytirish;
- talabalarni ish bilan ta'minlashga ko'maklashish va Yevropa ta'limining raqobatbardoshligini oshirish;
- oliy ta'limni rivojlantirishga Yevropacha yondashuvni shakllantirish.

Shu tariqa universitetlar faoliyatini baholashning eng muhim tarkibiy qismi ta'lim sifatini baholash hisoblanadi. Oliy ta'lim sifati ko'p qirrali tushuncha bo'lib, u o'zining barcha funksiyalari va barcha faoliyatini o'z ichiga olishi kerak: o'quv va ta'lim dasturlari, olimlar va magistrantlarning ilmiy izlanishlari, xodimlar, talabalar, binolar, fakultetlar, jihozlar, jamiyat va akademik muhitga xizmat ko'rsatish.

Ta'lim faoliyati sifatining uchta mezonini belgilash mumkin:

1) oliy o'quv yurtlari o'qituvchilari va ilmiy xodimlarining ilmiy malakasi darajasi bilan belgilanadigan kadrlar sifati;

2) talabalarni tayyorlash sifati;

3) oliy ta'lim muassasalari infratuzilmasi va "jismoniy ta'lim muhiti"ning sifati, ularning faoliyati uchun "barcha shart-sharoitlar"ni qamrab oladi. Universitetlar faoliyatini baholash yo'li bilan amalga oshiriladigan oliy ta'lim sifatini nazorat qilishning uchta asosiy vositasi mavjud: audit, akkreditatsiya, baholash.

Bunda audit deganda, universitetda rejalashtirish va qarorlar qabul qilish tartib-qoidalarining muvofiqligini, amalga oshirilgan harakatlarning belgilangan maqsadlarga muvofiqligini va belgilangan shartlar bo'yicha harakatlar samaradorligini baholashga mo'ljallangan sifat auditi tushuniladi. belgilangan maqsadlarga erishish uchun. Sifat auditi davomida universitetdagi boshqaruv tizimi, universitet xodimlarining sifati, shuningdek, ichki sifat nazorati tizimi baholanadi. Akkreditatsiya universitetlar va dasturlarni ma'lum mezonlarga muvofiqligini tekshirishni o'z ichiga oladi; akkreditatsiya natijasida universitet akkreditatsiyadan o'tishi mumkin yoki yo'q. Uning yordami bilan o'qitish sifatining minimal kafolatlari ta'minlanadi. Baholash, akkreditatsiyadan farqli o'laroq, nafaqat universitetning ma'lum mezonlarga muvofiqligini tekshirish, balki uning raqobatbardoshlik darajasini baholash, turli universitetlarni bir-biri bilan solishtirish imkonini beradi.

Biroq ta'lim jarayonini ta'minlash shartlarini tavsiflovchi sifat parametrlarini baholash muayyan qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi va qoida tariqasida subyektivdir. Bir nechta sifat parametrlaridan faqat bittasining past qiymati ba'zan butun holat talablarga javob bermaydi degan xulosaga olib keladi. Ta'lim jarayonini ta'minlash uchun sharoitlar sifatini baholashning amaldagi tizimini takomillashtirish taklif etilmoqda. Ta'lim jarayonini aniq belgilangan sifat parametrlari bilan ta'minlash uchun shart-sharoitlarni ishlab chiqish va yaratish ko'zda tutilgan [2]. Yuqorida ta'kidlanganidek, bular quyidagilar bo'lishi mumkin: abituriyentlarning tayyorgarlik darajasi, ta'lim mazmuni, professor-o'qituvchilar tarkibi, moddiy-texnik va axborot-metodik ta'minoti va boshqalar.

Shunday qilib, ta'lim jarayonini ta'minlash uchun shartlar majmuining ma'lumot bazasi shakllantiriladi. Ta'lim jarayonini ta'minlash uchun shart-sharoitlar sifatini tashqi yoki ichki baholashda ta'lim tashkilotini amalga oshirish shartlari sifat parametrlarining qiymatlari hisoblab chiqiladi va ularning ballardagi kompleks qiymati aniqlanadi. Keyinchalik ta'lim tashkilotining punktlarida amalga oshirish shartlarining sifat parametrlari belgilangan talablar bilan taqqoslanadi. Ehtimol, o'quv jarayonini amalga oshirish shartlarini yakuniy (jami) baholashda sifat parametrlari uchun ham, shartlarning o'zi uchun ham og'irlik koeffitsiyentlari kiritilishi mumkin.

Shunday qilib, ta'lim tashkiloti har doim o'quv jarayonini amalga oshirish uchun shart-sharoitlarning sifatini, uni standart va sifat menejmenti bilan taqqoslash imkoniyatini raqamli baholashga ega bo'ladi.

Baholash tizimini oqilona tashkil etish, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammo va kamchiliklarning oldini olish, bartaraf etish, ushbu jarayonning samaradorligini oshirish, ya'ni har bir talabaning mavjud fan yuzasidan belgilangan talab asosida o'zlashtirganini qayd etish yoki o'z ustida ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish oliy ta'lim tizimining uslubiy ahamiyatga ega bo'lgan vazifalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2009-yil 11-iyundagi 204-son buyrugiga ko'ra qabul qilingan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bili-

mini nazorat qilish va baholashning reyting tizimi to'g'risida"gi Nizom ushbu jarayonni boshqarish, tashkil etish va amalga oshirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi [2].

Ushbu nizomda talabalar bilimini nazorat qilish va reyting tizimi orqali baholashdan maqsad ta'lim sifatini boshqarish orqali raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga erishish, talabalarining fanlarni o'zlashtirishida bo'shliqlar hosil bo'lishining oldini olish, ularni aniqlash va bartaraf etishdan iborat ekanligi ta'kidlangan.

O'tgan davr mobaynida ta'lim tizimini rivojlantirish hamda ta'lim sifatini oshirish maqsadida talabalarining bilim saviyasi va o'zlashtirish darajasining Davlat ta'lim standartlariga muvofiqligini ta'minlash uchun joriy nazorat talabaning fan mavzulari bo'yicha bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash usuli (seminar, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlarda og'zaki so'rov, test o'tkazish, suhbat, nazorat ishi, kollokvium, uy vazifalarini tekshirish va shu kabi boshqa shakllarda) sifatida, oraliq nazorat (bir semestrda ikki marta yozma, og'zaki, test va boshqa shakllarda) semestr davomida o'quv dasturining tegishli bo'limi tugallangandan keyin talabaning bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash usuli sifatida, yakuniy nazorat (tayanch tushuncha va iboralarga asoslangan "Yozma ish") semestr yakunida muayyan fan bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni talabalar tomonidan o'zlashtirish darajasini baholash usuli sifatida o'tkaziladi.

Bundan tashqari, har bir nazorat turining mazmunini tashkil etuvchi baholash usullari og'zaki so'rov o'tkazish, test topshiriqlarini tekshirish, esse yozish, keystadilarni yechish, referatlar tayyorlash, loyihalar ishlab chiqish orqali mustaqil bilimni shakllantirish vazifalarini baholash doimiy ravishda takomillashib borishi kerak bo'lgan, har bir o'qituvchining alohida baholash uslublari va vositalaridan tashkil topgan usul va uslublari mavjuddir.

Shu bilan birga, respublikamizda ta'lim tizimini optimallashtirish maqsadida olib borilayotgan islohotlar ushbu sohada ko'plab o'zgarishlarni hosil qildi va bu jarayonning tezligi amaliy shart-sharoitlarni yetarli hisobga olmaslik natijasida o'quv jarayonida qiyinchiliklarni keltirib chiqardi.

Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimini samarali baholash tizimini doimiy takomillashtirib borish dolzarb vazifadir. Bunda ta'lim yo'nalishlari, fanlar xususiyati, mutaxassislik talablarini hisobga olish, ayniqsa, muhim. Mutaxassislik xususiyatlariga qarab ba'zi fanlarni baholash jarayonini soddalashtirish mumkin. Test sinovi va mustaqil ish, test sinovi va yozma ish, test sinovi va og'zaki imtihon kabi baholash turlari bilan kursni yakunlashni joriy qilish talabalarining mutaxassislik fanlarini chuqur va samarali o'zlashtirishlariga zamin yaratishi mumkin, deb xisoblaymiz.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti yo'lida malakali kadrlar, keng bilimli mutaxassislarni tayyorlab berish oliy ta'limning birlamchi vazifasi ekan, bu maqsadga ta'lim sifatini mavjud imkoniyatlar, ta'lim berishning xalqaro tan olingan usul va vositalaridan unumli foydalanib, izchil ravishda muttasil oshirib borish, ta'lim tizimining asosiy bo'g'ini bo'lgan professor-o'qituvchilarga mehnat faoliyatlarida o'sish imkoniyatlarini yaratib berish orqali erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov I.A. Xavfsizlik va barqarorlik yo'lida. 6-jild. – T.: "Uzbekiston", 1998.
2. Kurdyumova I.M. Otsenka kachestva professionalnogo obrazovaniya v Velikobritanii. – M.: Izdatelskiy sentr NOU ISOM, 2003.

3. Nazarova F.U. “Oliy ta’limda baholash tizimini takomillashtirish xususiyatlari”.
Sovremennoe obrazovanie (Uzbekistan), №4, – 2017, – В. 17–23.